

Omgaan met (grensoverschrijdend) seksueel gedrag in de ouderenzorg

Lies Van Assche
Klinisch ouderenpsycholoog
UPC KULeuven

Enkele voorbeelden

- ▶ Het ochtendtoilet: Karel
- ▶ Ontluikende liefde: Simonne en Joris
- ▶ Uitgedoofd liefdesleven: Peter
- ▶ Uitgestelde seksuele ontwikkeling: Gerard

Overzicht

- ▶ Wat is (niet) grensoverschrijdend?
- ▶ Hoe kunnen we het bestaan van seksueel gedrag bij ouderen begrijpen?
- ▶ Richtlijnen in de omgang met seksueel (grensoverschrijdend) gedrag
 - T.a.v. hulpverlener
 - T.a.v. medebewoner (die al dan niet cognitief valide is)

Wat?

- ▶ Een oudere houdt zich vast aan de heupen van de verpleegkundige bij het rechtstaan uit een zetel.
- ▶ Tijdens het ochtendtoilet merkt de verpleegkundige dat er bij de bewoner / patiënt een erectie optreedt.
- ▶ Twee bewoners op de afdeling voor dementerende ouderen zoeken toenadering. Zij wandelen hand in hand door de gang. Eenmaal kwam een hulpverlener binnen op de kamer van meneer en deze zag dat meneer onder de blouse van mevrouw voelde.
- ▶ Een oudere dame zegt: “Heb jij een vriendje? En vrijen jullie al echt?”
- ▶ Een thuishulp krijgt een voorstel: “Ik wil met jou wel eens naar boven gaan. Je krijgt daarvoor veel geld.”

Wat?

- ▶ Een man grijpt naar de borsten van de hulpverlener.
- ▶ Een oudere man merkt op: “Jij hebt mooie borsten, ik wil daar wel eens aan voelen.”
- ▶ Een man vraagt een jonge verpleegkundige om hem te helpen bij het douchen. Tijdens de douche kijkt hij de hele tijd naar haar.
- ▶ “Wat ben jij een mooi meisje. Als ik jonger was, dan zou ik graag met jou trouwen.”
- ▶ Een man wil dat zijn dementerende vrouw mee naar huis komt in het weekend zodat zij seksuele betrekkingen kunnen hebben. Hij bespreekt dit met de afdelingsverantwoordelijke.

Wat?

- ▶ Duidelijk (niet) grensoverschrijdend
- ▶ Grijs zone

Wat?

- ▶ Duidelijk (niet) grensoverschrijdend
- ▶ Grijs zone
- ▶ Aantasting van de persoonlijke integriteit
- ▶ Geen objectieve maatstaf

Wat?

- ▶ Duidelijk (niet) grensoverschrijdend
- ▶ Grijs zone
- ▶ Aantasting van de persoonlijke integriteit
- ▶ Geen objectieve maatstaf
- ▶ Besef is noodzakelijk voor goede (=veilige) teamwerking

Hoe te kaderen?

- ▶ Normale behoefte doorheen het leven en tot op hoge leeftijd
- ▶ Grensconflicten die deel uitmaken van het werk...

Een normale behoefte

Seksualiteit bij ouderen:
Tot over enkele decennia onbestaand...

Cijfers en onderzoek:

- ▶ Seksuele interesse
- ▶ Seksuele activiteit
- ▶ Seksuele tevredenheid

Seksualiteit op latere leeftijd

▶ Tot over enkele decennia onbestaand:

- Demografische veranderingen: groep ouderen wordt groter en blijft langer vitaal
- Evolutie van 'instrumentele' benadering van seksualiteit naar doel op zich
 - economische groei en welvaart
 - bevrijding van de vrouw ('pil')
 - seksuele revolutie
 - bevrijding van de homo's en lesbische vrouwen (DSM)

Seksualiteit op latere leeftijd

▶ Tot over enkele decennia onbestaand:

- Attitude t.a.v. seksualiteit wordt liberaler (⇔ ageism)
- Jongere cohorten hebben een grotere variatie in seksueel gedrag wanneer ze ouder worden
- Maar 'dubbele standaard':
 - Vrouwen t.o.v. mannen

Seksualiteit op latere leeftijd

- ▶ Ouderen behouden interesse in seksualiteit en in seksuele activiteit:
 - 75% ♀ en 87% ♂ : seksuele aspect van hun relatie als ‘tamelijk belangrijk’ tot ‘zeer belangrijk’ (Starr-Wiener report, 1981)
 - Sterke spreiding in het belang dat aan seks wordt gehecht

Byer/Shenberger/Gallano Dimensions Of Human Sexuality, 5e Copyright © 1999: The McGraw-Hill Companies, Inc. All Rights Reserved.

Sexual Interest, Activity in Older Adults

	AGED 50-59	AGED 60-69	AGED 70 AND OLDER
Sexually active*			
Women	93% (N = 801)	81% (N = 719)	65% (N = 324)
Men	98% (N = 823)	91% (N = 981)	70% (N = 598)
Sexually active, reporting sexual activity at least once a week*			
Women	73% (N = 743)	63% (N = 582)	50% (N = 211)
Men	90% (N = 804)	73% (N = 893)	58% (N = 473)
Sexually active, reporting a high level of sexual enjoyment*			
Women	71% (N = 743)	65% (N = 582)	61% (N = 211)
Men	90% (N = 804)	86% (N = 893)	75% (N = 471)

*Includes sex with a partner or alone (masturbation)

*N = number of people surveyed

From: *Love, Sex, and Aging* by Edward M. Brecher and the Editors of Consumer Reports Books. Copyright © 1984, Little, Brown and Company.

Seksualiteit op latere leeftijd

- ▶ Zowel bij de man als bij de vrouw blijft het in principe mogelijk om de volledige cyclus te doorlopen
- ▶ Maar:
 - Men wordt oud zoals men geleefd heeft
 - ‘Use it or lose it’

Seksualiteit op latere leeftijd

- ▶ Een blijvend engagement in seksuele activiteiten
 - Continuïteit van seksueel gedrag
 - Vermindering van geslachtsgemeenschap i.f.v. leeftijd (erectiecapaciteit)
 - Andere activiteiten zoals strelen: 82% / 64% en masturbatie: 72% / 40%
 - Discrepantie tussen feitelijke en wenselijke:
 - ▶ Ouderen willen meer seksuele gedragingen stellen dan ze feitelijk doen (niet: masturbatie)
 - ▶ Reden discrepantie niet a priori leeftijdsgebonden
 - ▶ Verband met gezondheid van beide partners en met kwaliteit van de relatie
 - Tevredenheid hangt samen met mentale gezondheid en relationele kwaliteit eerder dan de frequentie van seksuele activiteit

Seksualiteit bij hulpbehoevende ouderen

- ▶ Nog een groter taboe!

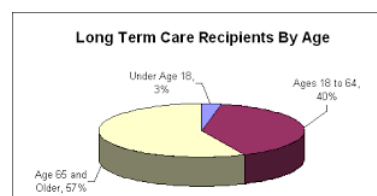
Seksualiteit bij hulpbehoevende ouderen

- ▶ Thema wordt weinig spontaan aangekaart
- ▶ Andere prioriteiten worden gesteld
- ▶ Beperkte kennis over seksualiteit bij ouderen (met ziekte)
- ▶ Ongemak m.b.t. praten over seksualiteit met geïnstitutionaliseerde oudere
- ▶ Positieve attitude t.o.v. het idee, maar negatieve attitude m.b.t. meer concrete gedragingen

Seksualiteit bij hulpbehoevende ouderen

Specifieke aandachtspunten:

- ▶ Hulpbehoevendheid
- ▶ Dementie
- ▶ Frontaalsyndroom
 - Ontremming
 - Apathie

Omgaan met seksueel (grensoverschrijdend) gedrag

- ▶ T.a.v. hulpverlener
- ▶ T.a.v. medebewoners en medepatiënten:
 - Twee 'valide' personen
 - Eén 'valide' persoon en één persoon met cognitief deficit: onevenwicht
 - Twee personen met cognitief deficit

Omgaan met seksueel (grensoverschrijdend) gedrag

T.a.v. hulpverlener:

Types van gedrag

- ▶ Aanraking of exhibitionisme
- ▶ Opmerking of voorstel
- ▶ Intrusieve vragen

Een voorbeeld: Karel

Que faire?

- ▶ Een eenmalig incident:
 - Grenzen stellen
 - Assertiviteit (“IK wil dit niet.”)
 - Niet veroordelen

Que faire?

▶ Meermaals:

=> DIAGNOSTIEK

- dementie: vergeten
- frontaal syndroom
- manie

- perverse / persoonlijkheidsproblematiek

▶ Opdracht voor de verantwoordelijken!

Team

- ▶ Ondersteuning
- ▶ Leren van elkaar
- ▶ Lachen
- ▶ Praktische afspraken

Teamverantwoordelijke

- ▶ Ondersteuning
- ▶ Coaching
- ▶ 'ik sta ook met de mond vol tanden'
- ▶ Knopen doorhakken

Teamwerking

- ▶ Associatie tussen attitude/handelen hulpverlener en visie van instelling
- ▶ Belang van beleid!

Omgaan met seksueel (grensoverschrijdend) gedrag

▶ T.a.v. medebewoners:

- Cognitief valide: geen interventie!
- Cognitief niet valide en valide: aandacht voor machtsmisbruik
- Beiden cognitief niet valide:
 - Blijvend evalueren van effect van gedrag op beide personen
 - Respect voor grenzen van andere bewoners
 - Aandacht voor (familiale) context

En wat met het seksuele verlangen?

- ▶ Casus: Peter
- ▶ Holistische visie?
- ▶ Aditi

